

Mottagare: Kulturdepartementet

Kulturrådets yttrande över betänkandet *Kreativa Sverige! Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher* SOU 2022:44

(dnr Ku 2022/01357)

1. Sammanfattning

En förutsättning för att kunna genomföra insatserna i den strategi som utredningen har formulerat, är en starkt nationell samordning mellan de politikområden som berörs av kulturella och kreativa branscher. Detta grundläggande behov genomsyrar stora delar av den perspektivrika utredningen, som också ger konkreta förslag på området: utredningen föreslår att Kulturrådet och Tillväxtverket bör utses att leda samordning på myndighetsnivå rörande insatser inom denna strategi. Kulturrådet tillstyrker förslaget, men betonar att förslaget fordrar tydligt formulerade syften med uppdragen till respektive myndighet, med konkreta förväntningar på genomförandet. Kulturrådet förutsätter också att utökade uppdrag till myndigheten också följs av utökat förvaltningsanslag.

Även om starkt nationell statlig samordning är en grundläggande förutsättning för utveckling av kulturella och kreativa branscher, bör betonas att det idag pågår ett omfattande arbete med metodutveckling och kunskapsutbyte kring KKB på regional nivå. Det är Kulturrådets uppfattning att kulturella och kreativa branscher är ett samverkansområde, som involverar stat, region och kommun. Det behövs en flernivåsamverkan mellan dessa parter för att kunna realisera strategins fulla potential.

Det finns anledning att påminna om att det inom kultursamverkansmodellen finns utarbetade arbetsformer och strukturer att knyta an till utifrån KKB-området betraktat, inte minst med anledning av utredningens förslag om att etablera ett samarbetsråd på generaldirektörsnivå – inom kultursamverkansmodellen finns ett samverkansråd, där flera av deltagande myndigheter har uppdrag inom den regionala utvecklingspolitiken. Även här fordras tydligt formulerade syften och uppdrag, för att förslaget ska kunna genomföras effektivt och ändamålsenligt. Kultursamverkansmodellens samverkansråd omfattar inte endast berörda generaldirektörer, utan samverkan sker även mellan ämnesexperter och utredare. Dessa redan etablerade samverkansformer skulle kunna användas i realiserandet av KKB-strategin, vilket Kulturrådet beskriver i föreliggande yttrande.

2. Kulturrådets synpunkter på förslagen i betänkandet

2.1. Avgränsning

Kulturrådets synpunkter utgår från de sex strategiska prioriteringar som utredningen har identifierat som angelägna för kulturella och kreativa branscher i stort. I huvudsak kommenteras aspekter som relaterar till Kulturrådets verksamhet.

2.2. Väl förankrad strategi

Eftersom Kulturrådet bistått med expertkompetens i utredningen, har vi nära följt arbetsformerna och hur innehållets har utvecklats under utredningens gång. Mot bakgrund av detta kan inledningsvis konstateras att det är myndighetens uppfattning att de sex prioriteringarna är väl förankrade bland företrädarna för kulturella och kreativa branscher, då deras olika utvecklingsbehov varit en utgångspunkt för hur de sex prioriteringarna har formulerats.

Utredningen har haft dialog med Sametinget, vilket har resulterat i att centrala behov för att bättre kunna främja de samiska kulturella och kreativa företagen har identifierats. Kulturrådets bedömning är att strategin i sin nuvarande form kan omfatta de behoven, förutsatt att de aktivt beaktas i genomförandet av strategin. Kulturrådet noterar också att urfolket same är den enda av Sveriges fem nationella minoriteter som berörs aktivt i utredningen.

2.3. Prioritering 1: Tydligt tvärpolitiskt ansvar för kunskap, synergier och samverkan

I utredningen framhålls att insatser inom denna inledande prioritering är av avgörande betydelse, och att genomförandet av dem är centralt för att kunna genomföra övriga prioriteringar i strategin.

Inrättande av interdepartemental grupp

Inom denna inledande prioritering betonas betydelsen av en tydligare samordning och synergier inom staten. Först och främst föreslås att en interdepartemental grupp etableras för att koordinera och utveckla arbetet på en övergripande nivå. Förslaget tillstyrkes.

Kulturrådet menar att en förutsättning för ett framgångsrikt strategiarbete inom detta område är en utvecklad och stärkt samordning mellan berörda politikområden, samt att denna samordning är hållbar över tid. Erfarenheten av tidigare initiativ visar att KKB-frågan tenderar att falla bort från agendan när tillfälliga initiativ och uppdrag har upphört.

Leda samordning på myndighetsnivå

Utöver interdepartemental samordning, föreslås även att en eller båda av Tillväxtverket och Kulturrådet bör utses att leda samordning på myndighetsnivå rörande insatser inom denna strategi.

Kulturrådet tillstyrker förslaget, men betonar att det fordras tydligt formulerade syften med uppdraget. Det är en mångfacetterad nationell strategi, och för att arbetet med att realisera den ska kunna genomföras effektivt och fullt ut fordras att förväntningarna på respektive myndighet är artikulera. Kulturrådet vill samtidigt betona att arbetet med att genomföra strategin medför en förvaltningskostnad, som behöver beräknas och budgeteras mot bakgrund av myndighetens utökade uppdrag.

Kulturrådet konstaterar för övrigt att delat ansvar mellan de bägge myndigheterna är en förutsättning för att kunna genomföra uppdraget, eftersom Tillväxtverket och Kulturrådet har olika expertis om sina respektive politikområden/sektorer.

Ett samarbetsråd på generaldirektörsnivå

I anslutning till prioriteringen "Tydligt tvärpolitiskt ansvar för kunskap, synergier och samverkan" föreslås att regeringen bör besluta om ett samarbetsråd på generaldirektörsnivå, som ett stöd i myndigheternas gemensamma arbete kopplat till strategin. Vidare föreslås att samarbetsrådets uppgift är att samordna genomförande av de strategiska prioriteringarna. Samarbetsrådet bör enligt utredningen bestå av cheferna för Tillväxtverket, Kulturrådet, Tillväxtanalys och Kulturanalys, och eventuell övrig chef för statlig myndighet eller organisation som regeringen bestämmer. Förslaget tillstyrkes i sin helhet, men även här vill Kulturrådet betona att det fordras tydligt formulerade syften med uppdraget, där roller och funktioner med samarbetsrådet finns artikulera. Det finns även anledning att överväga möjligheten att inkludera andra myndigheter och organisationer i samarbetsrådet.

Kulturrådet vill i sammanhanget erinra om att det redan finns ett samverkansråd inom ramen för kultursamverkansmodellen.¹ Där ingår flera myndigheter som skulle kunna beredas plats i det strategiska arbetet med KKB, såsom Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Konstnärsnämnden, samt stiftelsen Svenska Filminstitutet, som vid sidan av sina roller i kultursamverkansmodellen också har uppdrag inom den regionala utvecklingspolitiken.

Kultursamverkansmodellen är en viktig samverkansyta för KKB. Regionernas arbete med KKB stakas ut i de regionala kulturplanerna som under åren knutits allt närmare de regionala utvecklingsstrategierna – och som Kulturrådet konstaterar i rapporten *Kulturlivets fundament* så pågår idag ett omfattande arbete med metodutveckling och kunskapsutbyte kring KKB i och mellan regionerna.²

Inom kultursamverkansmodellen finns etablerade samråds- och samverkansstrukturer mellan staten och regionerna. De befintliga strukturerna skulle kunna utnyttjas även i arbetet med främjande av KKB. Detta skulle säkerligen dessutom stärka kopplingar mellan regional utvecklingspolitik och näringspolitiken, samt givetvis kulturpolitiken.

---

¹ Samverkansrådet samordnar de statliga perspektiven och värnar de nationella kulturpolitiska målen inom kultursamverkansmodellen. I rådet ingår: Kulturrådet (ordförande), Konstnärsnämnden, Konstrådet, Kungliga biblioteket, Länsstyrelserna (genom Länsstyrelsen i Gotlands län), Nämnden för hemslojdsfrågor, Riksteatern, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Svenska filminstitutet.

² *Kulturlivets fundament – konstnärspolitiska perspektiv i regionerna*, s. 40.

2.4. Prioritering 2: Förnyelse av rådgivning, kapitalförsörjning och innovationsstöd

Kulturrådet instämmer i bedömningen att formerna för rådgivning om företagande och tillväxt behöver anpassas och utökas gentemot kulturella och kreativa branscher. Det faktum att de kulturella och kreativa företagen ofta går emot traditionell företagslogik och affärsmodeller behöver synliggöras gentemot kulturella och kreativa företagsgrupper respektive affärsrådgivare. Även utredningens identifierade behov som avser kapitalförsörjning och innovationsstöd tillstyrkes.

Ta tillvara företagens innovation för grön och social hållbarhet

I strategin framhålls att kulturella och kreativa företag utgör en resurs i arbetet med processer kring grön och social hållbar omställning, med hänvisning till yrkeskunskaper om gestaltning, berättande, kommunikation med mera, vilket enligt utredningen "kan bana väg i den gröna omställningen och en förändrad livsstil".

Inom områden som exempelvis kulturmiljö och gestaltad livsmiljö kan relevanta synergier kring grön och social hållbarhet identifieras och tas tillvara, vilket Kulturrådet menar är betydelsefullt för genomförandet av den gröna omställningen. Som bidragsgivande myndighet inom konst och kultur, ser dock Kulturrådet genomgripande utmaningar med att utifrån kulturområdet arbeta med dessa perspektiv utan att det uppstår konflikt med principen om armlängds avstånd.

2.5. Prioritering 3: Långsiktigt och snabbt på upphovsrättens marknad

Kulturrådet konstaterar att de immaterialrättsliga aspekterna i strategiförslaget är betydelsefulla för de kulturella och kreativa branscherna. Denna prioritering kommenteras inte närmare eftersom den inte direkt berör myndighetens uppdrag.

2.6. Prioritering 4: Export, internationalisering och värdeskapande utomlands

Utredningen *Kreativa Sverige!* visar att de kulturella och kreativa företagen i större omfattning än medelföretaget exporterar, att de exporterar tidigare i utvecklingen av företaget (man utgår inte alltid från en hemmamarknad och tar steget mot export), och att mycket mindre företag i dessa branscher än genomsnittligt har exportinkomster. Detta talar för en uppdatering av regeringens export- och investeringsstrategi, menar Kulturrådet, så att företagen inom KKB i högre grad kan få hjälp/nytta av statens exportfrämjande arbete inom näringspolitiken. Ett ökat internationellt utbyte på detta område stärker dessutom sannolikt den kulturpolitiska måluppfyllelsen.

Inom denna prioritering konstaterar utredningen vidare att företagen behöver ökade kunskaper om att göra affärer internationellt. Kulturrådet instämmer i att det behövs ett kunskapslyft, där KKB-verksamma kan stärkas som företagare och utveckla stabila affärsmodeller. Många av dessa aktörer behöver professionaliseras och även utöka den delen av företagandet som inte avser konstnärligt utövande verksamhet. Exempelvis har olika länder inte alltid samma slags marknadslogiker och förutsättningar för kulturimport – det kan i flera fall vara svårt för KKB-företag att identifiera dessa.

I utredningen nämns också Kulturrådets och Tillväxtverkets pilotprojekt för att stärka mellanledets aktörer genom bidrag till exportfrämjande insatser. Projektet föll väl ut, och har följts upp av regeringen genom att anslå medel till Kulturrådet för att stärka internationaliseringen av mellanledets aktörer. Som tidigare konstaterats, ser Kulturrådet att den kulturella och kreativa sektorns utveckling i högsta grad är en angelägenhet för närings- och utrikespolitiken, utöver för kulturpolitiken. Det är därför av största betydelse att samverkan över politikområden sker och finansiering från flera håll kan komma till stånd. Vi instämmer därför i utredningens resonemang om att eventuell fortsatt stödgivning inom detta område sker i samverkan med Tillväxtverket.³

Mot bakgrund av ovanstående, välkomnar Kulturrådet utredningens målsättning om avsätta statliga medel som möjliggör för branschernas företagsfrämjande funktioner att koppla samman företag och verksamma inom kulturella och kreativa branscher med internationella samarbetspartners och internationella marknader.

2.7. Prioritering 5: Hållbar arbetsmarknad och kompetensförsörjning för alla

Kulturrådet delar problembilden att de sociala trygghetssystemen av olika skäl ofta missar kulturella och kreativa företag, och att socialförsäkringssystem och arbetslöshetsförsäkring därför behöver anpassas utifrån företagarnas villkor. Detta är grundläggande förutsättningar för att kunna vara verksam inom området. På så sätt är även denna prioritering, i likhet med prioritering 1, av avgörande betydelse för att utvecklingen inom KKB ska kunna drivas framåt. Vidare identifieras i detta avsnitt ett behov av att bättre ta tillvara potentialen i inkludering och mångfald, för ökad social och ekonomisk hållbarhet, vilket Kulturrådet instämmer i.

Kulturrådet instämmer också i utredningens förslag att den kommunala kulturskolan och de estetiska ämnena i grundskolan bör stärkas. För att utveckla och stärka en kreativ sektor behöver barn och unga tidigt ges verktyg för att utveckla sina kreativa förmågor dels i skolan, dels i en meningsfull fritid som kulturskolan erbjuder. Utredningen poängterar behovet av en bred bas som även kan ge kreativa talanger. Kulturrådet stödjer uppfattningen om att en strategi bör tas fram för talangutveckling i landet.⁴ En sådan strategi bör även inkludera fördjupnings- och spetsutbildningar vid kulturskolor, gymnasieskolor och utbildningar anordnade av andra aktörer samt insatser för att utveckla program för talangutveckling.

Inom denna prioritering lyfts även nödvändigheten av en utredning som ser över behovet av offentliga investeringar i digital infrastruktur. Att se över detta behov är en utgångspunkt för att säkra fortsatt utveckling av kreativa företag och delaktighet i samhället, inte minst utifrån ett glesbygdsperspektiv. Exempelvis kan en stabil digital infrastruktur möjliggöra distans- och fjärrundervisning för barn och unga i kulturskolan i en större omfattning än vad som är möjligt idag.⁵

---

³ Se även Kulturrådets remissvar till utredningen *Från kris till kraft – Återstart för kulturen* (SOU 2021:77), s. 16.

⁴ *Ibid.*, s. 25.

⁵ *Ibid.*, s. 25.

2.8. Prioritering 6: Platsens betydelse för kulturella och kreativa verksamheter (och tvärtom)

Som utredningen visar, så är inte kulturella och kreativa branscher begränsade till specifika geografiska platser och miljöer, vilket inte minst den digitala utvecklingen har bidragit till. Det är dock inte synonymt med att platsens betydelse för kulturella och kreativa verksamheter är oviktig, vilket utredningen också betonar, tvärtom.

Enligt Kulturrådet finns det all anledning att ytterligare framhålla att kulturella och kreativa branscher är en betydelsefull fråga utifrån lokalsamhällets perspektiv. Den kulturella grundstrukturen med bibliotek, kulturskola och andra kommunala kulturverksamheter är som utredningen skriver viktiga för kulturarbetsmarknaden men även centrala för hela systemets fortlevnad. Dels för att förutsättningarna för kulturella och kreativa verksamheter ser olika ut i olika delar av Sverige, dels för att dessa områden behöver främjas och utvecklas över hela landet.

Utredningen framhåller flera nationella insatser i förslaget till strategi, vilka som tidigare nämnts också tillstyrkes av Kulturrådet. Men det är angeläget att betona att kulturella och kreativa branscher i stor utsträckning är ett samverkansområde, som involverar stat, region och kommun. Det behövs en flernivåsamverkan mellan dessa parter för att kunna realisera strategins fulla potential.

Kulturrådet vill dessutom påpeka att i vissa aspekter är de kulturella och kreativa branscherna platsbundna, det gäller till exempel kulturmiljöområdet. Detta har betydelse både för företagande runt kulturarv, och för arbetet med gestaltad livsmiljö, arkitektur med mera. Så om *företagen* är rörliga är i vissa fall *produkten* eller *resursen* platsbunden.

2.9. Uppföljning av strategin

I utredningen konstateras att strategin behöver följas upp med två olika system. Dels en löpande uppföljning som sker varje eller vartannat år, dels en på tio års sikt. Dessa ingångsvärden för uppföljning bedömer Kulturrådet som väl avvägda utifrån strategins förutsättningar.

Ansvariga myndigheter för uppföljning föreslås vara Tillväxtanalys och Kulturanalys, och att huvudansvaret leds av respektive myndighet vartannat år. Brister med delat ansvar för uppföljningen enligt denna modell lyfts i utredningen, och Kulturrådet delar bilden att förvaltningen av uppföljningen av strategin på detta sätt blir otydlig.

Om Kulturrådet och Tillväxtverket ska samordna strategiarbetet, i enlighet med utredningens förslag, så bör även dessa myndigheter delta löpande i uppföljningsarbetet. De ökade förvaltningskostnader som detta medför, behöver tas i beaktande inför strategins genomförande.

Som tidigare framhållits, finns redan etablerade samråds- och samverkansstrukturer inom kultursamverkansmodellen, som skulle kunna vara tillämpbara i strategiarbetet – detta gäller även uppföljningsrelaterade frågor. Kulturrådet har goda erfarenheter av myndighetsövergripande samråd kring uppföljning av kultursamverkansmodellen, och bedömer att motsvarande arbetssätt i stor utsträckning skulle vara tillämpligt även i relation till strategin.

För att kunna skapa kontinuitet, samsyn, bredd och djup i uppföljningen av strategin föreslår Kulturrådet att samrådsformer för uppföljningen etableras, där samtliga myndigheter som deltar i genomförandet av strategin bör ingå.

3. Beslut

Statens kulturråd (Kulturrådet) är en central förvaltningsmyndighet inom kulturområdet. Myndighetens arbete tar sin utgångspunkt i de nationella kulturpolitiska målen och verkar för kulturens utveckling och tillgänglighet genom att fördela och följa upp statliga bidrag samt andra främjande åtgärder. Grunden för vårt uppdrag är att alla ska kunna ta del av konst och kultur av hög kvalitet.

Beslut i ärendet har fattats av generaldirektören Kajsa Ravin. Ärendet har föredragits av handläggaren Andreas Åberg. I den slutliga handläggningen av ärendet har även stabschefen Klara Tomson, enhetschefen Veronica Lamma Lönnbro, handläggaren Ove Bengtsson samt GD-koordinator Ömer Bulduk deltagit. I beredningen av ärendet har även handläggaren Ann Traber och de verksamhetsansvariga Jenny Löfström Ellverson och Susanne Bergström Larsson deltagit.

Kajsa Ravin

Generaldirektör

Andreas Åberg

Föredragande